

УДК 631.44+47

П.С. ГНАТІВ¹

ГЕНЕТИЧНІ ТИПИ ГІРСЬКИХ ҐРУНТІВ СХІДНИХ КАРПАТ Й АНТРОПОГЕННІ ПРОЦЕСИ СУЧАСНОСТІ

Доведено важливість ідентифікації автентичного корінного ґрунтового покриву Українських Карпат. Вторинні антропогенні екологічні чинники ґрунтоутворення сучасної доби в гірсько-лісових ґрунтах не можуть слугувати критеріями виділення їх нових типів. Утворені за глибокої і масштабної антропогенної трансформації рослинного покриву й біоти загалом, природно не властиві для Карпатської гірської країни, різноманітні сучасні ґрунтові відміни є похідними. Їх слід класифікувати виключно як вторинні, що утворені на місці корінних, природно-історично сформованих типів, відповідно до класичних уявлень про генезис ґрунтів у нативних суходольних екосистемах.

Ключові слова: біогеоценотичний покрив, гірсько-лісові ґрунти, чинники ґрунтоутворення, класифікація.

¹ ГНАТІВ Петро Степанович – член-кореспондент Лісівничої академії наук України, доктор біологічних наук, старший науковий співробітник, професор, Львівський національний аграрний університет. Україна, м. Львів, 79057. Тел.: (032) 224-29-47. E-mail: pshnativ@ukr.net

Вступ. Стабілізація екологічної ситуації в Українських Карпатах, зокрема намагання зберегти хоч би частину автентичного для гірських екосистем ґрунтового покриву потребує усунення розбіжностей у розумінні й трактуванні природно-історичної генези гірських ґрунтів. За тривалістю й вагомістю період багато тисячолітнього формування корінних ґрунтів є не до порівняння із кількасотлітнім відтинком їх активної антропогенної трансформації. Проте різне бачення вагомості природних та антропогенних ґрунтових процесів стає методичною перепоною для налагодження плідного наукового моніторингу, аналізу й прогнозу динамічних змін у ґрунтовому покриві регіону.

У жодному разі не маємо піддавати сумніву значення гірсько-карпатських ґрунтоутворних літологічних, геоморфологічних, кліматичних і гідрологічних чинників. Проте не можемо погодитися зі спробами у науковій літературі нашої доби переглянути й применшити вагому роль первинного автентичного рослинного покриву [19, с.193] з адекватним йому біотичним комплексом консументів і редуцентів. Він вагомо спричинився до формування природного покриву із корінних типів ґрунтів у період до масштабного й потужного втручання людини у цей процес. Зневажливе ставлення до первинної екосистемних чинників ґрунтоутворення породжує новації у вивченні й класифікації теперішніх антропогенних ґрунтових відмін у карпатському регіоні, замість того, щоби прямувати до європейських чи світових стандартів та уніфікації наукових знань.

Матеріали й методи. У цій праці маємо за мету з'ясувати доцільність класифікації теперішніх гірських ґрунтів, частково відірваної від всебічного урахування природи ґрунтоутворних чинників, а саме первинних – природно-історичних (зокрема екосистемних), і вторинних – породжених господарською (проте не завжди розумною) діяльністю від початку залізного віку. Спробуємо також обґрунтувати реальне значення антропогенної трансформації біоценотичного покриву, яка стала могутнім фактором ґрунтоутворення сучасності й спричинила утворення різноманітних ґрунтових відмін, зокрема генетично "чужих" для теренів Українських Карпат.

Результати досліджень. Як слушно узагальнив П. Войтків [5], учення про "бурозем" здавна формувалося у тривалих і палких дискусіях тому, що допускало контроверсійні для генетичного ґрунтознавства аспекти. Не простіша ситуація і сьогодні. Ґрунтовий покрив гірської частини Карпат природно формувався в умовах помірно теплого вологого клімату і складного рельєфу на неоднорідних геологічних відкладах [13]. Різноманітні продукти їх активного вивітрювання й латерального переміщення на значні простори та суцільний (за винятком високогірних лук, кам'янистих вершин і прируслових смуг) лісовий покрив [8, 9], який панував в регіоні упродовж усього пізнього кайнозою [19; с. 368], стали сукупними визначальними чинниками ґрунтоутворення не лише безпосередньо в горах, а й на значній частині прилеглих територій. Г. Андрущенко, І. Гоголев [7] свого часу висували гіпотезу про вірогідне часткове залісення у теплий атлантичний період голоцену (5 тис. років тому)

навіть теперішнього гірсько-лучного поясу (підняття верхньої межі лісів), що, ймовірно, теж вплинуло на ґрунтоутворення у високогір'ях.

Первинна гірська лісова рослинність (переважно формації дуба скельного, бука лісового, ялиці білої, ялини європейської, сосни гірської й ін.), як і на значній частині Передкарпаття й Закарпаття, спричинила типовий для таких природно-кліматичних умов, процес кислого лісового буроземоутворення. У ґрунтах під лісами сформувалася виразна висотна диференціація вмісту гумусу (від 1% на низьких гіпсометричних рівнях до 10% і більше на високих). Відповідно до кута нахилу поверхні, в них трапляються різні за глибиною, дуже слабо диференційовані (монотонні) профілі, залежно від потужності відкладів елювіо-делювію (від 0,3 до 1,5 м). Відповідно до частки хвойних порід (особливо смереки), або внаслідок заміни ними листяних деревостанів [18, с. 478] на більш-менш рівнинних ділянках рельєфу в умовах клімату із дещо виразнішими рисами континентальності [17, с. 394] відбувається опідзолення бурих ґрунтів. В умовах вирівняного рельєфу, в долинах, на широких терасах під первинно суцільною ліською рослинністю (поза сумнівом, за участю трав'яного ярусу) сформувався інший тип ґрунтів – бурі лісові опідзолені, із виразно диференційованим профілем на алювіо-делювії, нерідко – на лесоподібних суглинках. З огляду на це, вважаємо, що немає підстав погодитися з М. Полупаном та ін. [15, с. 193] щодо виключно трав'яного походження гумусу бурих ґрунтів.

Природно-історичний генетичний дерновий процес у Карпатах триває лише в поясі субальпійських та альпійських лук високогір'я. Тут сформовані, і на більшій площі перебувають у стадії зрівноваженого функціонування, якщо не зазнають пасторальної або рекреаційної дигресії, дернові гірсько-лучні ґрунти.

Доречно зауважити, що уперше описані й виділені Є. Раманном [17, 19] у самостійний тип, бурі лісові ґрунти зони м'якого й помірного вологого клімату, спочатку автор назвав "буроземами". Проте рішенням II Міжнародного конгресу ґрунтознавців (1930 р.) вони були поіменовані як "бурі лісові ґрунти". Незважаючи на це, дотепер ґрунтознавці [20] ігнорують цю слушну поправку, не враховуючи того факту, що бурі ґрунти можуть бути як лучно-степові, так і напівпустельні й сірі пустельні тощо [17, с. 278 і 514]. Отже, вживати ширший за змістом термін "бурозем", особливо стосовно гірських ґрунтів Карпат, не доречно, навіть у вигляді "стислого синоніма" [19, с. 367], як і відхиляти панівну роль деревно-чагарникової рослинності та відповідного їй біотичного комплексу гетеротрофів у нагромадженні гумусу гірсько-лісковими ґрунтами [15, с. 193].

Інша проблема полягає у різночитаннях стосовно визнання вагомості таких основних ґрунтоутворних чинників, як рослинність і гідрологічний режим, що, до речі, є тісно взаємопов'язаними у лісових екосистемах Карпат. Наведемо приклади лише по двох гірських районах Львівщини. За нашими розрахунками [6], внаслідок господарської діяльності площа лісів зменшилася у Сколівському районі до 65%, у Турківському – до 48% від загальної площі. Таке значне зменшення спричинене їх трансформацією у чагарники, післялісові луки, агрофітоценози, та інші вгіддя. Тепер у Сколівському районі аграрні фітоценози займають 29%. Рілля у

структурі земель становить 9 % площі, луки – 20 %. На території Турківського району 40 % земель перетворені у сільськогосподарські вгіддя, які вже майже порівну представлені ріллею (19 %) та луками (22 %). На Турківщині частка зарослих чагарниками земель (6 %) майже у чотири рази більша, ніж на Сколівщині.

Отже, корінна (в доісторичному минулому практично суцільно лісова) рослинність Карпат на великих площах поступово, внаслідок антропогенної трансформації біогеоценотичного покриву, замінювалася вторинною трав'яною чи агрокультурною. Потрібно наголосити, що вона теж є не менш потужним, але все ж вторинним [17, с. 394] чинником ґрунтоутворення – дернового процесу. Про це стверджують і інші автори. За результатами досліджень П. Шубера [22], для ґрунтів Українських Карпат генетично властивий буроземний процес, але він ускладнюється вторинними процесами: опідзолення, оглеєння, дерновим та ін.

Зміна лісової рослинності на лучну, піднаметового (лісового) мікроклімату – на подібний до лучно-степового, і навіть мезоклімату великих територій із помірного – на помірно-континентальний, спричинили зміну гідротермічного режиму колишніх лісових ґрунтів. Було розпочате тривале (у Закарпатті понад 700 років [19, с. 371]) розорювання вгідь, внесення органо-мінеральних добрив, меліорантів тощо. Істотно змінився гідрологічний баланс басейнових екосистем, унаслідок чого в нових місцях з'явилися тенденції до перезволоження й оглеєння, а на окремих ділянках – і заболочення ґрунтів. На значних територіях розвинулися водноерозійні процеси.

У корінному біогеоценотичному покриві гірських районів Львівщини за умовно однакової кількості опадів у теплий період сумарне випаровування було дещо більшим, ніж у теперішньому. Його транспіраційна складова у минулому була практично однаковою (51-55 % у межах сучасних Сколівського і Турківського районів). У теперішньому покриві ситуація змінилася відповідно до ступеня його освоєності [9]. За глибокої трансформованості біогеоценотичного покриву в 2,2 рази збільшився обсяг випаровування із поверхні ґрунтів і вод. У теперішньому покриві істотно ослабла водозатримна функція надземної фітомаси, яка максимально становила 2,4 мм, а зараз місцями зменшилася до 1,6 мм. Відбувся перерозподіл обсягів живлення річкового стоку за його складовими. На лісистих територіях ґрунтовий і базисний стік тепер становлять разом 73 % від загального, на знеліснених – лише 60 %. Натомість поверхневий стік у цих умовах сягає 40 % від сумарного, тоді як у малозмінених екосистемах він залишається на рівні 21-27 %. У найбільше знеліснених басейнових екосистемах поверхнева складова збільшена на 16 %, натомість на стільки ж менший ґрунтовий стік. Отже, лише у тих ландшафтних екосистемах, де лісовий покрив займає більше половини (63-90 % у межах сучасних Сколівського і Турківського районів) площ, він відчутно сприяє переведенню поверхневого стоку у внутрішньо ґрунтовий. Унаслідок зменшення площ лісів із потужною підстилкою, глибокою кореневою системою, значною шпаруватістю ґрунтів і через трансформованість їх у лучні й рільні вгіддя та інші, базисний стік істотно поменшав, а поверхневий побільшав навіть за відносно рівнинного рельєфу.

Антропогенні чинники вивели первинні лісові ґрунти зі стадії зрівноваженого функціонування [17, с. 38-40] і повернули їх фактично у попередню, нестабільну стадію розвитку, або часто навіть у наступну стадію деградації. Сприяло цьому дво-, місцями три- й чотириразове суцільне вирубування дерев під час головного лісокористування. Воно супроводжувалося руйнацією поверхні ґрунтів, істотним зменшенням запасів так званого "грубого гумусу". Доречно є пропозиції записати бурі ґрунти пралісових екосистем до Червоної книги ґрунтів [4, 12], оскільки вони є рідкісними перлинами нативної природи у центрі Європи.

Кількаразове суцільне вирубування лісів на великих площах спричинило такі, невластиві для корінного біогеоценотичного покриву, вторинні процеси в ґрунтах як задернування, опідзолення, окультурення, закислення, розкислення, оглеєння, заболочення, оторфування, глибока ерозія тощо. З'явилося багато не властивих для корінного біогеоценотичного покриву, ґрунтових відмін із класифікаційними ознаками, що належать до різних, зокрема первинно не поширених у горах, типів ґрунтів. Проте, на жаль, історично так склалося, що ґрунтовий покрив Карпат є все ж недостатньо дослідженим, а тепер ще й додалися проблеми з оцінками його масштабної трансформації [5].

Тому згадаймо, що в 1958 р. Міжвідомча комісія АН СРСР прийняла загальнодержавну класифікацію ґрунтів на основі узгодженої номенклатури і встановила їх основні типи, природно-історично поширені на всій території країни [10]. Проте цього ж 1958 р. Г. Андрущенко та ін. опублікували "Методику крупномасштабного дослідження ґрунтів..." (1958), яка не брала до уваги рішення згаданої комісії. Ця методика мала вагоме позитивне значення з огляду на загальноукраїнську уніфікацію індексації ґрунтових горизонтів за О. Соколовським (1954 р.). Водночас щодо ґрунтів Українських Карпат, хибна традиція була продовжена "...відповідно з новими матеріалами" [3, с. 4], зібраними впродовж тривалого періоду, які звичайно ж не могли бути опрацьовані з урахуванням "Класифікації..." [10] з огляду на майже одночасний вихід у світ обох цих видань. Тому в "Атласі..." [3] маємо поширений в Карпатах тип дерново-буроземних ґрунтів і жодного застереження щодо вторинності задернування бурих лісових ґрунтів. Такий підхід має історичні корені. Адже й Н. Вернандер [5], і І. Гоголев [7], і В. Канівець [5], і П. Пастернак [11, с. 16] та й інші автори не надавали відповідної вагомості корінному лісовому рослинному покриву, як первинному генетичному біотичному чиннику ґрунтоутворення в Карпатах. Найновіші інтерпретації ґрунтового покриву Українських Карпат [15, 19 та ін.] продовжують нехтувати природними й історичними аспектами, а також способами його антропогенної трансформації, не диференціюючи чинники на первинні – природні (генетичні) та вторинні – господарські (антропогенні, які активізують деякі природні). Тому у різних авторів – різна кількість типів ґрунтів у межах описуваних регіонів.

Стосовно аналізованих вище питань наведемо інший приклад. У навчальному посібнику М. Полупана та ін. (2005 р.) на карті представлено ґрунтово-екологічне зонування України, у якому Карпатська гірська країна поділена на дві зони:

гірсько-лучну Карпатську та лісову буроземну. Вважаємо, що достатньо було поділити її на підзони, адже, згідно з іншою, дуже детально опрацьованою картою "Ґрунти України" [15] у Карпатській гірській країні всі ґрунти – бурі. У запропонованих зонах вони відрізняються лише генетично – за типом буроземоутворення: лучного (в умовах субальпійського й альпійського холодного й перезволоженого високогір'я) і лісового (помірного гірського, помірно-теплого передгірського – Передкарпатського й Закарпатського і теплого рівнинного – Закарпатської рівнини). Немає жодного сумніву, що за винятком високогір'я, вся ця територія (і навіть Притиська низовина) була в доісторичний період укрита первинною лісовою рослинністю [8].

За відсутності єдиного підходу до встановлення типу ґрунту, яке запропонував ще В. Докучаєв і розвив Л. Прасолов [17, с. 280], котре лягло в основу традиційної ґрунтової типології [10], і яке означає, що кожен із них розвивається "в однотипно-спряжених біотичних, кліматичних і гідрологічних умовах, і характеризується яскравим виявом основного процесу ґрунтоутворення за можливого поєднання з іншими процесами", а також невизнання ролі біотичного комплексу первинних екосистем, зокрема, корінної рослинності як вагомого чинника (а відповідно й первинних мікрокліматичних, гідрологічних та інших умов), типізація і класифікація теперішніх, зокрема Карпатських ґрунтів має різноманітні варіації. Але, з урахуванням значення первинних найвагоміших генетичних чинників у гірській частині Карпат, панівних первинних типів ґрунтів маємо лише два: на високогір'ї – бурі гірсько-лучні; у гірському поясі – бурі гірсько-лісові ґрунти. Невеликими фрагментами поширені гідроморфні типи. Водночас вважаємо, що у теперішньому біогеоценотичному покриві – у горах, на низькогір'ях і в широких долинах за інтенсивного впливу вторинних антропогенних чинників формуються лише нові їхні підтипи – бурі лісові опідзолені, оглеєні, задерновані тощо, які потрібно належно систематизувати, відповідно до їхнього походження від первинного ґрунтового покриву. У цьому контексті зауважимо, що автори сучасної класифікації ґрунтів Ґрунтового інституту ім. В. Докучаєва [20] застосовують принцип виділення підтипів на підставі "...модифікацій основних генетичних горизонтів, ...а також за результатами природної та антропогенної еволюції ґрунтів". Антропогенез у ґрунтових процесах, на наш погляд, треба вважати вторинним стосовно природно-історичних генетичних чинників, якого би глибокого впливу на ґрунти він не мав або не провокував деструктивні природні процеси у них. За такого підходу не будуть оригінальними висновки на кшталт "...пасторальна дигресія не призвела до незворотних змін едафотопу..." [21] та ін.

Висновки. Науковий моніторинг ґрунтових процесів у Східних Карпатах дотепер залишається слабоорганізованим, фрагментарним і методично розрізним. Проте й він свідчить, що антропогенна трансформація бурих лісових та інших природних ґрунтів гірської частини Карпат є масштабною й глибокою. Тому, опираючись насамперед на знання первинної структури ґрунтового покриву, потрібно описувати й класифікувати нові похідні відміни з

урахуванням тривалості періоду їх вторинного задернування, розорювання, меліорації, ерозії тощо. Саме ці антропогенні чинники спровокували або посилили такі нові для бурих гірсько-лісових ґрунтів внутрішні процеси, які змінили будову профілів, їхні агрохімічні й агрофізичні властивості, надали деяким з них чорноземоподібного забарвлення.

На підставі адекватної класифікації та оцінки вектора ґрунтового процесу – від первинного до вторинного, розвитку чи дегресії, можна прогнозувати й запобігти руйнуванню ґрунтів, зменшенню їхньої родючості, і, зрештою, зберегти спроможність до самовідновлення, як базового природного блоку наземних екосистем і ресурсу сталого розвитку гірських лісо-аграрних регіонів.

Позитивну роль у розробленні наукових засад моніторингу та збереження автентичного ґрунтового покриву повинні відіграти аналіз та узгодження світового досвіду. Для цього слушно було би, поряд із традиційною, але науково обґрунтованою вітчизняною, мати уніфіковану на основі класифікації ФАО-ЮНЕСКО, міжнародну номенклатуру ґрунтів України. Є приклади вдалих спроб у цій ділянці роботи [16]. Проте, знову ж таки, потрібно намагатися уникати помилкових тенденцій в оцінці антропогенезу, диференціювати первинні природні екологічні чинники ґрунтоутворення і вторинні – антропогенні.

Головною умовою збереження ґрунтового покриву гірського регіону Українських Карпат, насамперед, є адекватна оцінка його генези, розвитку і стану конкретних ґрунтів, як стартова основа наукового моніторингу динамічних процесів нашої доби.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрущенко Г.А. Ґрунти Карпатських гір і прилеглих територій. Методика крупномасштабного дослідження ґрунтів колгоспів і радгоспів Української РСР / Г.А. Андрущенко. – Харків : Держсільгоспвидав УРСР. – 1958. – Ч. 2. – С. 188-256.
2. Андрущенко Г.А. Ґрунти західних областей УРСР / Г.А. Андрущенко. – Львів-Дубляни, 1970. – 182 с.
3. Атлас почв Украинской ССР / Г.А. Андрущенко, Н.Б. Вернандер, Г.С. Гринь и др. / под ред. Н.К. Крупского, Н.И. Полулана. – К. : Изд-во "Урожай", 1979. – 160 с.
4. Войтків П.С. Буроземи пралісів Українських Карпат / П.С. Войтків, С.П. Позняк. – Львів : ВЦ ЛНУ ім. Івана Франка, 2009. – 244 с.
5. Войтків П. Історія дослідження буроземів Українських Карпат / П. Войтків // Історія української географії. Всеукраїнський науково-теоретичний часопис. – Тернопіль : Вид-во "Підручники й посібники", 2007. – Вип. 1(15). [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrtur.narod.ru/istoukrgeo/allpubl/natur/2/istdosburozem.html>.
6. Гнатів П.С. Антропогенна трансформація рослинного покриву в гірських районах Львівщини / П.С. Гнатів, Б.О. Крок, Г.В. Полив'яна // Промислова ботаніка: стан та перспективи розвитку : матер. V-ої Міжнар. наук. конф. – Донецьк, 2007. – С. 105-109.
7. Гоголев И.Н. Бурые горно-лесные почвы Советских Карпат : автореф. дисс. на соискание учен. степени д-ра биол. наук / И.Н. Гоголев. – М., 1965. – 36 с.
8. Голубець М.А. Геоботанічне районування Українських Карпат – основа раціонального природокористування /

М.А. Голубець // Праці Наукового товариства ім. Шевченка : зб. наук. праць. – 2003. – Т. XII. – С. 283-292.

9. Голубець М.А. Концептуальні засади сталого розвитку гірського регіону / М.А. Голубець, П.С. Гнатів, М.П. Козловський та ін. – Львів : Вид-во "Поллі", 2007. – 288 с.

10. Классификация и диагностика почв СССР. – М. : Изд-во "Колос", 1977. – С. 62-80.

11. Пастернак П.С. Лісові ґрунти Українських Карпат / Пастернак П.С. – Ужгород, 1967. – 170 с.

12. Позняк С.П. Проблеми стійкості і збереження ґрунтового покриву Українських Карпат / С.П. Позняк // Гори і люди : матер. Міжнар. конф. – Рахів : ЗАГ Надвірнянська друкарня, 2002. – Т. 2. – С. 442-445.

13. Позняк С.П. Чинники ґрунтознавства / С.П. Позняк, С.Н. Красеха. – Львів : ВЦ ЛНУ ім. Ів. Франка, 2007. – 400 с.

14. Полевой определитель почв / Н.И. Полупан и др. – К. : Изд-во "Урожай", 1981. – С. 257-292.

15. Полупан М.І. Визначник еколого-генетичного статусу та родючості ґрунтів України / М.І. Полупан, В.Б. Соловей, В.І. Кисіль, В.А. Величко. – К. : Вид-во "Колообіт", 2005. – 304 с.

16. Польшина С.М. Застосування сучасної системи класифікації ґрунтів ФАО/WRB до карти ґрунтового покриву Чернівецької області / С.М. Польшина, В.А. Нікорич, О.Д. Данчук // Ґрунтознавство : наук. журнал. – 2004. – Т. 5, № 1-2. – С. 27-33.

17. Почвоведение / И.С. Кауричев, Л.Н. Александрова, Н.П. Панов и др. / под ред. И.С. Кауричева. – М. : Агропромиздат, 1989. – 496 с.

18. Роде А.А. Почвоведение / А.А. Роде, В.Н. Смирнов. – М. : Гослесбумиздат, 1955. – 524 с.

19. Тихоненко Д.Г. Ґрунтознавство / Д.Г. Тихоненко, М.О. Горін, М.І. Лактіонов та ін. – К. : Вид-во "Вища шк.", 2005. – 703 с.

20. Шишов Л.Л. Классификация почв России (1997 г., 2004 г.) / Л.Л. Шишов, В.Д. Тонконогов, И.И. Лебедева, М.И. Герасимова / Почвен. ин-т. им. В.В. Докучаева. – 2008. [Электронный ресурс]. – Доступный з <http://www.soil.narod.ru/obekt/taxon.html>.

21. Шпаківська І.М. Дихання ґрунту в екосистемах бореального ряду на верхній межі лісу Чорногори (Українські Карпати) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. біол. наук / І.М. Шпаківська. – Дніпропетровськ, 2004. – С. 3-12.

22. Шубер П.М. Ландшафтна обумовленість диференціації ґрунтового покриву Українських Карпат : дис. ... канд. геогр. наук. – Львів, 1994. – 338 с.

23. Якобчук В.Ф. Екологічний стан полонинських ґрунтів Українських Карпат / В.Ф. Якобчук, В.В. Снітинський // Аграрний вісник Причорномор'я. – Сер.: Біологічні та сільськогосподарські науки. – 2004. – Вип. 26. – Ч. 1. – С. 223.

П.С. Гнатів

ГЕНЕТИЧЕСКИЕ ТИПЫ ГОРНЫХ ПОЧВ ВОСТОЧНЫХ КАРПАТ И АНТРОПОГЕННЫЕ ПРОЦЕССЫ СОВРЕМЕННОСТИ

Обоснована важність ідентифікації аутентичного коренного ґрунтового покриву Українських Карпат. Вторичні антропогенні екологічні фактори ґрунтоутворення сучасності в гірсько-лісних ґрунтах не можуть служити критеріями виділення їх нових типів. Образовані при глибокій і масштабній антропогенній трансформації рослинного покриву і біоти в цілому, не характерні для Карпат, різноманітні сучасні ґрунти являються

производными. Их следует классифицировать исключительно как вторичные, преобразованные из коренных, естественно-исторически сформированных типов, в соответствии с классическими представлениями генезисе почв в нативных экосистемах суши.

Ключевые слова: биогеоценотический покров, горно-лесные почвы, факторы почвообразования, классификация

P.S. Hnativ

GENETIC TYPES OF MOUNTAIN SOILS OF THE EAST CARPATHIANS AND ANTHROPOGENIC PROCESSES OF CONTEMPORANEITY

Importance of authentication of authentic native soil cover of Ukrainian Carpathians is reasonable. The secondary anthropogenic ecological factors of making of soils formation of contemporaneity in mountain forest soils can not serve as the criteria of determination of their new types. Modern soils which are formed during deep and scale anthropogenic transformation of plant cover and biotic layer on the whole are not peculiar for the Carpathians. Various modern soils are derivatives. His necessary to classify such soils exceptionally as secondary, regenerated from native soils, natural and historically formed types in accordance with classic understanding on genesis of soils in the native, terrestrial ecosystems.

Keywords: biocenotic cover, forest mountain soils, factors of soils formation, classification.

